

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 10

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 918 sahifa.

2025-yil, 20-oktyabr

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO‘LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O‘RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoira Azimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO‘RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO‘RSATKICHLARI O‘RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o‘g‘li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI.....	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o‘g‘li	
TO‘LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTON SANOATINING “YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o‘g‘li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O‘ZBEKISTONDA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	

HUDUDIY IJTIMOY TENGLIK VA KAMBAG'ALLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURSLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI.....	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQRUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhraxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI.....	196
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARIDA XOMASHYO TA'MINOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	201
Zakirov Abduazim Abdurashidovich	
НОВЫЙ ЭТАП ПРИМЕНЕНИЯ РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	206
Махкамов Ибраим	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI.....	213
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT NAZARIYASI.....	217
Mo'ydinov Xurshidbek Abdullayevich	
DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	221
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHGA YERISHISHDA SUN’IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO‘LLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH (XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA)	227
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ В БИЗНЕСЕ.....	233
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURLARNI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARNING MILLIY SOLIQQA TIZIMIDA QO‘LLASH MASALALARI	240
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO‘LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEKANIZMLARI	246
Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich	
TO‘QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA “YASHIL” MARKETINGNI JORIY ETISHNING DOLZARB JIHATLARI	250
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
INSON KAPITALI VA IQTISODIYOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI.....	255
Muzaffar Raximov	
UY-JOY KOMMUNAL XO‘JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	259
Odamboyev Oybek Ravshanbek o‘g‘li	
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS’ APPROACHES TO ATTRACTING INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL	268
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI.....	273
Vohobov Hikmatillo Ma‘mirjon o‘g‘li	
ФОРСАЙТ И ЭКОНОМИЧНЫЕ ИННОВАЦИИ КАК ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ САМАРКАНДА	280
Tohirova Gullola Mirkamolovna	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA KASB-HUNAR TA‘LIMI BITIRUVCHILARINING O‘RNI	287
Toshpulatov Sherzod Xaydarkulovich	
DIGITAL TECHNOLOGIES IN ECOTOURISM: INNOVATIVE STRATEGIES FOR ADVANCING GREEN TOURISM.....	292
Barno Erkayeva	
AGROTURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	296
Baymuradova Iroda Shermamatovna, Mardonova Zarifa Numonjonovna	
DAVLAT BUDJET NAZORATI TIZIMINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI	301
B.Sh.Mirzayev	
YOSHLAR BANDLIGIDA KO‘NIKMALAR NOMUTANOSIBLIGI MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	307
Rahmatxo‘jayev Axrorxo‘ja Akmal o‘g‘li	
TO‘QIMACHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI BAHOLASH.....	311
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА.....	317
Рахимходжаева Нодира Саидахраловна	
QISHLOQ XO‘JALIGI TA‘MINOT ZANJIRI JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	323
Ermonov Farrux	
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKILLANTIRISH JARAYONIDA MOLIVAVIY NAZORATNI INNOVATSION TA‘LIM YO‘NALISHLARINI YO‘LGA QO‘YISH ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	329
Turg‘unov Bahtiyor Nuriddinovich	

MARKAZIY OSIYODA SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA HAMKORLIKNING DOLZARB MASALALARI	334
Amanbaev Amanali Orazbaevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI TURDAGI LOGISTIKA XIZMATLARINING USLUBIY ASOSLARI.....	338
Z. Teshayev	
O'ZBEKISTON AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARI SOHASINING AMALDAGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	343
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA LEADERSHIP 4.0 TAMOYILLARINI JORIY ETISH SAMARADORLIKNI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	349
Ismailov Allayor Rashidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH MASALALARI.....	355
Yusupov Farxod Adamboyevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISHNI USTUVOR YO'NALISHLARI	359
Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING SOLISHTIRMA EKONOMETRIK MODELLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	363
Saatmurotov Shohrux Zafar o'g'li	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLI IMKONIYATLAR	369
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
RAQAMLI PLATFORMALAR YORDAMIDA NORASMIY VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHNING QO'SHIMCHA IMKONIYATLARI TO'G'RSIDA.....	374
Nasrullayev Hikmatullo Habibulloyevich	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH MAQSADIDA "XIZMATLAR IPOTEKASI" MOLIYAVIY INSTRUMENTLARINI AMALIYOTGA JORIY QILISH MASALALARI	379
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ ЛУКА В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ.....	384
Суюнов Шохзодбек Мурод угли	
XORIJIIY DAVLATLAR SANOAT IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAJRIBASI (YAPONIYA, KOREYA VA GERMANIYA MISOLIDA)	389
Mansurova Sayyora Baxtiyor Kizi	
KORXONALARDA ISHLAB CHIQRARISH XARAJATLARI HISOBGA OLIHDA XORIY TAJRIBASINI QO'LLASH	395
Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li	
PECULIARITIES OF THE IRRIGATION WATER DELIVERY PAYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	399
Muminov Sherzod Kholmiraevich	
DIGITALIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTS FOR EXPORT	404
Azimov R.B.	
AHOLI JON BOSHIGA UMUMIY DAROMADLAR HAJMINI TREND MODELLAR ASOSIDA PROGNOZLASH	409
Xolto'rayev Islom Ilhomovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI BANDLIK SHAKLLARI	416
Sayipov Begzod Rahimovich	
TIJORAT BANKLARINING YANGI DAVR SHAROITIDA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA INDIKATORLARI	422
Sadikov Iskandar Gayratovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINING SAMARADORLIGINI IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	427
Ibrohimov Davronbek Muhammadi o'g'li	

MAHALLIY BUDJET SOLIQLI DAROMADLARI BAZASI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLAR TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	433
<i>Isoqov Zafarjon Zokirjonovich</i>	
TOSHKENT SHAHRIDAGI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILARNING SOLIQ QARZDORLIGI TAHLILI	438
<i>Soipov Boburmirzo Nosirjon o'g'li</i>	
РОЛЬ ЖИЛИЩНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ МЕЗОУРОВНЯ.....	446
<i>Далиев Ахтам Шарафудинович</i>	
TO'QIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA XORIJ TAJRIBALARINING ZARURLIGI.....	454
<i>Abdullayev Dostonbek G'ofurjon o'g'li</i>	
TURISTIK KLASTERLARNING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI	458
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i>	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RESURS TA'MINOTI BOSHQARUVINING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA MODELLARI.....	462
<i>Arziqulova Oybar chin Eshquvat qizi</i>	
XIZMATLAR SEKTORIDA RAQAMLI INNOVATSIYALAR VA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI QONDIRISH MEKANIZMLARI	467
<i>Xudoyorov Lochinbek Bahromovich</i>	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....	472
<i>Базаров Бердымурад Улугмуродович, Атавуллаева Саида Джумабекмуродовна</i>	
TURIZM SOHASIDA KADRLAR SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI.....	478
<i>Ho'jaqulov Bobur Rustam o'g'li</i>	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING RO'LI	483
<i>Nabiyeva Muxabbat Djabirxanovna</i>	
"HOW GREEN INVESETMENTS CAN EFFECT ON ECONOMIC GROWTH IN DEVELOPING COUNTRIES"	485
<i>Farangiz Ma'rufjonovna Pirmatova</i>	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURSLAR MANBALARI VA ULARNING HAJMINI OSHIRISHNING ZARURIYATI.....	493
<i>Abduraxmonov Akmal Nurmat o'g'li</i>	
GLOBAL BOSHQARUV VA BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING ROLI	498
<i>M.Sh. Tolipov</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	504
<i>Буранбаева Шоира Рустамовна</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA PIYOZ YETISHTIRISHDA TOMCHILATIB SUG'ORISHNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	508
<i>Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li</i>	
YENGIL SANOAT KORXONALARINING RIVOJLANISHIGA BOSHQARUV MADANIYATIDAN FOYDALANISHNING TA'SIRI.....	513
<i>Aknazarova Zebiniso Bagdadovna</i>	
ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYALASH SHAROITIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZM SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	518
<i>Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich</i>	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH VA JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY VA TASHKILIY ASOSLARI	524
<i>Salimov Burxon Abubakirovich</i>	
"YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA UNDA ENERGIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	530
<i>Berdiyeva Aziza G'anisher qizi</i>	

SIRKULAR IQTISODIYOTDAN KORXONA VA TADBIRKORLAR MANFAATLARI	535
Sodikov Zokir Rustamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK SOHASIDA ME'YORIY-HUQUQIY BAZANI ISHLAB CHIQISH.....	541
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
MINTAQA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI CHAKANA SAVDOSIDA SHADOW WAREHOUSE MODELIGA ASOSLANGAN YETKAZIB BERISH TIZIMINI JORIY QILISH.....	548
Ibrayimova Dilnoza Abdisherpovna	
XIZMATLAR SAVDOSI SOHASIDA O'ZBEKISTONNING XALQARO HAMKORLIK IMKONIYATLARI	555
Qodirjonov A.M.	
TO'QIMACHILIK SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH USLUBIYOTI.....	559
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ СМАРТ-ТУРИЗМА И ИХ ПРИМЕНИМОСТЬ К КУЛЬТУРНОМУ НАСЛЕДИЮ УЗБЕКИСТАНА.....	564
Салихбаев Нурсултон Равшанович	
IJTIMOIIY NIHOYA TIZIMI VA IJTIMOIIY TIBBIY XIZMATLAR O'ZARO BOG'LIQLIGINING NAZARIY ASOSLARI.....	572
Shanazarov Farrux Shodiyorovich	
ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ РАЗРАБОТКИ МОБИЛЬНОГО ПРИЛОЖЕНИЯ JOB VARAKA ДЛЯ РЫНКА ТРУДА УЗБЕКИСТАНА.....	577
Еримбетова Улбосын Маратовна	
TASHQI SAVDO VA INVESTITSIYALAR TAHLILI HAMDA ULARNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI.....	582
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
“O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESLAR UCHUN SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA RAQAMLI YECHIMLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH”	586
Azamatjon Mardayev Abdusamat o'g'li	
FARMATSEVIKA MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	591
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
O'ZBEKISTONDA INNOVASION TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINING AMAL QILISH USULLARI VA TURLARI	596
Ergashev To'liqin Shokirovich	
HUDUDIIY IQTISODIYOTNI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	602
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINI JORIY ETISH ORQALI O'ZBEKISTONDA MOLIYA BOZORINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	606
Xodjayev Aziz Shovkatovich	
MAHALLIY HOKIMIYAT QAROR QABUL QILISH JARAYONLARIDA DINAMIK OMILLAR VA ULARNING INTEGRATSIYASI	611
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR AUDITINI TASHKIL ETISH VA TAHLIL QILISH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	617
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ТУРИЗМА ЧЕРЕЗ КРЕАТИВНУЮ ИНДУСТРИЮ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН.....	623
Хошимова Камилла Навфал қизи	
IMITATION MODELDA AXBOROT NORAVSHANLIGI SABABLI YUZAGA KELADIGAN IQTISODIY SAMARASIZLIK TAHLILI.....	633
Qodirov Zohidjon Eralievich	

JISMONIY SHAXSLAR TOMONIDAN KREDITLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI	637
Turdiyeva Kumush Erkinovna	
SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARI SOHASIDA SIFATNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	641
Usmanova Nasiba Akbarjonovna, Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINING SEGMENTATSIYASIGA ASOSLANIB SOLIQ XAVFLARINI ANIQLASH VA BAHOLASHNING AMALIY YONDOSHUVI	648
Elbaeva M.R.	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK NAZARIY ASOSLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	653
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQRISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNING XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI	657
Achilov Ilmurad	
MINTAQALAR INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	663
Qobilov Anvar Eshpo'lotovich	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	669
Sapayev Axmed Durdibayevich	
SANOAT KORXONALARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA KO'P MEZONLI TAHLIL USULLARINI QO'LLASH.....	674
Muxammadaliyev Mirzohidjon Muxammadali o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	681
Abdullayev Shaxzodbek	
ENSURING SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT THROUGH INTEGRATION OF RECREATION AND ECOTOURISM RESOURCES IN UZBEKISTAN	686
Shaymanova Nigora Yusupovna	
MAKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOL VA JAMG'ARISH FUNSIYALARI VA ULARNING O'ZBEKISTONDA O'ZGARISHI TENDENSIYALARI	691
Rustamov Narzillo Istamovich	
CHAKANA SAVDONI BOSHQARISHDA "BIG MIDDLE" NAZARIYASIDAN FOYDALANISH.....	697
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING PROGNOZ VARIANTLARI.....	701
Ermotov Amirbek Ismailovich	
FISKAL NOMARKAZLASHTIRISH BO'YICHA XITOIY TAJRIBASI.....	708
Lokayev Bekzod Sherkobilovich	
SANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI BOSHQARUV TIZIMLARI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR.....	712
Ismatullayeva Munixon Bori qizi	
EKOLOGIYA VA ATROF MUHITNI MUHOFAZA QILISH SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	717
Dilshod Pulatov, Dildora Mirzaeva, Gulzora Qahharova	
TIKUV-TRIKOTAJ SANOATIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA BOSHQARUV STRATEGIYALARI.....	725
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li	
BURNOUTNING OLDINI OLIH: XODIMLAR SALOMATLIGI STRATEGIYASI.....	731
Ergasheva E'zoza Dilshod qizi	
O'ZBEKISTONDA KORXONALARNING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	736
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLARNI BOSHQARISH VA HISOBGA OLIHNING INNOVATSION USULLARI: MENEJMENT VA BUXGALTERIYANING O'ZARO INTEGRATSIYASI	742
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	748
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH MODELLARI	754
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
ВОЗОБНОВЛЕНИЕ ДОБЫЧИ ПРИРОДНОГО ГАЗА ИЗ ТРЁХ СКВАЖИН УЧАСТКА ХОДЖАСАЯТ ГКМ ДЕНГИЗКУЛЬ	758
Набиев Шахзод Темурович, Иргашбаев Шоҳрух Фаррух угли, Маннафoв Улугбек Умар угли	
MADANIY TURIZM INDUSTRIYASINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	764
Toxirov Dilyor Davlatovich	
MOLIYAVIY AUTSORSING NAZARIYALARI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI	768
Babadjanov Umidbek Kamildjanovich	
TURIZM – TARIXIY XOTIRA VA ZAMONAVIY XIZMATLAR UYG'UNLIGI IFODASI	773
Janzakov Bekzot Kulmamat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOHIYATI VA BAHOLASH MEZONLARI	777
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING NAZARIY ASOSLARI	784
Ro'ziyeva Shaxlo Salimboyevna	
AXBOROT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH VA TEXNIK XIZMAT KO'RSATISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH	788
Samiyeva Maftuna Faxriddin qizi	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARI DAROMADLILIGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	791
Sanayev Javoxir Shovkat o'g'li	
FISCAL, MONETARY, AND CUSTOMS-TARIFF POLICIES IN ENSURING NATIONAL ECONOMIC STABILITY: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN.....	796
Maxmudov S.T.	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ КЛАСТЕРОВ	801
Юсупова Н.Т.	
SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY FAKTORLAR TAHLILI	807
Rahimova Mushtariybegim Muxammadg'olib qizi	
DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR VA ULARNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OQIBATLARI.....	812
Abdumalikova G.F.	
MINTAQAVIY INVESTITSIYA SIYOSATINI SAMARALI BOSHQARISHNING IQTISODIY VA INSTITUTSION ASOSLARI	821
Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	
RAQAMLI AVIATSIYA EKOTIZIMI: AI/ML, DIGITAL TWIN VA BLOKCHEYN INTEGRATSIYASI	828
Azimova Moxinur Nozimovna	
XALQARO MOLIYA BOZORLARIDA INVESTITSIYA RISKLARINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI	834
G'afurov Sherzod Abduvaxob o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATINING REKREATSIYA RESURLARI VA DAVOLASH-SOG'LOMLASHTIRISH TURIZMI SALOHIYATI	839
Murtazayeva Gulrux Isabek qizi	
MINTAQALAR TURISTIK-REKREATSION IMKONIYATLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY GIS USULLARINI QO'LLASH (SARIOSIYO TUMANI MISOLIDA)	845
Safarov Manuchexr Axtam o'g'li	
XITOIY TAJRIBASI ASOSIDA INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	852
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
TURIZM FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHGA OID NAZARIY BILIMLARNING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI	857
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	

TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASI MUSTAHKAMLIGINI BAHOLOVCHI KO'RSATKICHLAR TIZIMI	863
Raxmanov Iloxom Xurramovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	871
Maxsudov Sherzod Solijonovich	
FISCAL, MONETARY, AND CUSTOMS-TARIFF POLICIES IN ENSURING NATIONAL ECONOMIC STABILITY: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN.....	877
Mahmudov Sarvar	
ATROF-MUHITGA OID FISKAL KO'RSATKICHLAR ASOSIDA MINTAQAVIY BAHOLASH	882
Zilola Rahmatova	
XORAZM VILOYATI TUMANLARIDA EKSPORT SAMARADORLIGI: STOXAСТИK CHEGARAVIY TAHLIL (SFA) ASOSIDAGI EMPIRIK YONDASHUV	887
Fozil Xolmurotov	
МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ БЕДНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПОДХОДЫ И НАЦИОНАЛЬНАЯ СПЕЦИФИКА.....	900
Мамаризоев Жахонгир Исохонович	
EKOLOGIK VAZIYAT VA AHOLI SALOMATLIGINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	905
Egamqulov Husniddin Erkaboyevich	
CHO'L HUDUDLARIDA TURISTIK RESURLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	911
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Mavlonov Ahmadjon Muhamadovich	

CHO'L HUDUDLARIDA TURISTIK RESURSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Komilova Nilufar Karshiboyevna

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti,
Ekologiya kafedrasida professori, Geografiya fanlari doktori
E-mail: ni.komilova@nuu.uz
orcid.org/0009-0005-0848-717X

Mavlonov Ahmadjon Muhammadovich

Buxoro davlat pedagogika instituti
Geografiya kafedrasida dotsenti
ahmadjonmavlonov@gmail.com
orcid.org/0009-0007-3158-0457

Annotatsiya. Bugungi kunda turizm dunyo bo'yicha eng tez rivojlanayotgan sohalardan biri. Yer sharidagi har bir mamlakat va mintaqada o'z tabiati, xo'jaligi va aholisining ijtimoiy hayot tarzining xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Bu esa har yili dunyo bo'yicha millionlab insonlarni sayohat qilishga undaydi. Turizmni rivojlantirishda tabiiy omillar bilan birga ijtimoiy-iqtisodiy omillarning ham ahamiyati katta. Tabiiy sharoit, aholining mentaliteti, betakror tarixi va boshqa turli xil omillardan kelib chiqib ixtisoslashgan turistik tarmoqlar vujudga kelgan.

Kalit so'zlar: cho'l, cho'l ekoturizmi, balneologik resurslar, ekstremal tabiiy sharoit, ziyorat turizmi, sog'lomlashtirish turizmi

Abstract. Today, tourism is one of the fastest growing industries in the world. Each country and region on the globe is distinguished by the diversity of its nature, economy, and social lifestyle of its population. This encourages millions of people around the world to travel every year. Along with natural factors, socio-economic factors also play a significant role in the development of tourism. Based on natural conditions, the mentality of the population, unique history, and various other factors, specialized tourist industries have emerged.

Key words: desert, desert ecotourism, balneological resources, extreme natural conditions, pilgrimage tourism, health and wellness tourism.

Аннотация. На сегодняшний день туризм является одной из самых быстроразвивающихся сфер в мире. Каждая страна и регион Земли отличаются своим природным разнообразием, хозяйством и особенностями социальной жизни населения. Всё это побуждает миллионы людей ежегодно совершать путешествия. В развитии туризма важную роль наряду с природными факторами играют и социально-экономические условия. Исходя из природных условий, менталитета населения, уникальной истории и других факторов, сформировались специализированные туристические направления.

Ключевые слова: пустыня, пустынный экотуризм, бальнеологические ресурсы, экстремальные природные условия, паломнический туризм, лечебно-оздоровительный туризм.

KIRISH

BMT tomonidan “2006-yil – Xalqaro cho’llar va cho’llanish yili” munosabati bilan UNWTO cho’llarda va cho’llanish jarayoni sodir bo’layotgan hududlarda turizmni rivojlantirish masalalariga bag’ishlangan “Cho’llarda turizmni barqaror rivojlantirish” nomli qo’llanmasi nashr qildi. Unda “Cho’l turizmi – cho’llarning ekstremal iqlimi ixlosmandlari hamda arid hududlarning boy tabiiy, tarixiy va madaniy boyliklariga qiziquvchilarni o’ziga jalb qilgan turizm tarmog’i” deb ta’riflangan [3].

YuNEPning “Turizm va cho’l” nomli ko’rsatmasida cho’llar dunyo quruqlikning 34 foizini egallagan bo’lsa-da, cho’llarda turizm rivojlanishi, ta’minoti haqida ishonchli raqamlar mavjud emasligi keltirilgan. So’nggi o’n yil yoki undan ko’proq davr mobaynida cho’l turizmi mahsulotlari sezilarli darajada oshdi va kengroq bozorga taklif qilinmoqda. Cho’llarning jozibadorligi, tabiatining betakrorligi va maftunkorligi, sayohatchilarning soddalik va farovonlikka intilishi, cho’llarning yashash muhiti kabilardan turizm resursi sifatida foydalanishga kuchli ishtiyoq tug’dirmoqda. Keyingi yillarda sayyohlarga turizm mutaxassislari va hukumatlar tomonidan cho’llarning tabiiy va madaniy muvozanatini saqlash, juda nozik va sezgir cho’l ekotizimlari, madaniy merosini asrab avaylash hamda insonning faoliyati natijasida yuzaga keladigan cho’llanishni to’xtatish va biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan sa’y-harakatlar kabi amaliy majburiyatlar yuklanmoqda [4].

Ma’lumki, O’zbekiston Respublikasi juda katta turistik va rekreatsion imkoniyatlariga ega. Buyuk Ipak yo’lining chorrahasida o’rnashgan yurtimizda turli tarixiy davrlarga oid me’moriy majmualar, arxitektura va arxeologiya ansambllari, ziyoratgoh va qadamjolar saqlanib qolingan. Bular esa bugungi kunda mamlakatimizda turizmni rivojlantirishda asosiy omil bo’lib xizmat qilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Cho’l hududlari turistik resurslari bilan bog’liq ilmiy izlanishlar jahonning yetakchi xalqaro tashkilotlari, oliy ta’lim muassasalari va ilmiy markazlari, jumladan, Butunjahon turistik tashkiloti, Butunjahon tabiatni muhofaza qilish tashkiloti, Cho’l bilimlari kooperativ tadqiqot markazi, Harvard University Graduate School of Design (AQSh), Manchester Metropolitan University (Buyuk Britaniya), Sharlz Darvin universiteti (Avstraliya), Urbino universiteti (Italiya), turli qit’alardagi cho’llarning turistik imkoniyatlariga oid tadqiqotlar University of Massachusetts (AQSh), University of Bayreuth (Germaniya), University of Torino (Italiya), Maiduguri universiteti (Nigeriya), Bethlehem University (Falastin), University of Namibia (Namibiya), Markaziy Osiyodagi cho’llarda turizmni rivojlantirish masalalari M.V.Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti (Rossiya), Cho’llar instituti (Turkmaniston) va boshqa qator markazlarda olib olib borilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Jahonda cho’llarda turizmni barqaror rivojlantirish va shu orqali sahro yovvoyi hayvonlarini saqlab qolishga yordam berish, cho’l hududlarining turizm salohiyatidan foydalanib, yangi ish o’rinlarini yaratish orqali turizmning barqaror rivojlanishiga erishish, mamlakat va mintaqalarning turistik-rekreatsion raqobatbardoshligini oshirish, cho’l turizmi obyektlari va infratuzilmasini yaxshilashga alohida e’tiborni qaratgan holda ijtimoiy-iqtisodiy farovonlikka erishish bilan bog’liq ilmiy-tadqiqot ishlari ishning metodologik asosini tashkil qiladi. Cho’l turizmining ilmiy va nazariy masalalari xorij olimlaridan D.B.Weaver, Virginie Picon-Lefebvre, Aziza Chauni, Herbert Popp, Elina Amadhila, Erisher Woyo, Hitchcock, K.Robert, Brandenburg, L.Rodney, Rikkardo Silvi, Pietro Laureano, X.Bekmoxammadi, M.Xatami, Maryam Sabokxiz, S.Sabokxiz, Mohamed Habiboullah Meyabe, Mouhcine Rhouri, Nasser Mohammad Ka’abneh, Alo Xalil va boshqalarning, MDHda V.S.Preobrajenskiy, N.S.Mironenko, S.R.Erdavletov, I.T.Tverdoxlebov, A.I.Ziryaynov, N.A.Emelyanova, M.V.Kuznesov, T.M.Kruk O.B.Mazbayev kabi olimlarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

UNWTOning ta’rifiga ko’ra “Cho’l turizmi – cho’llarning ekstremal iqlimi ixlosmandlari hamda arid hududlarning boy tabiiy, tarixiy va madaniy boyliklariga qiziquvchilarni o’ziga jalb qilgan turizm tarmog’i” hisoblanadi. Weaver D.B. (Avstraliya, 2001. University of Griffith) o’z tadqiqotlarida cho’l turizmi bilan chambarchas bog’liq bo’lgan yetti jihatlarni aniqladi [5]:

1. Ajoyib geologik xususiyatlar va iqlim sharoiti;
2. Yovvoyi tabiat va mavsum bilan bog’liq o’simliklarni gullashi;
3. Qadimgi, yirik yoki g’ayrioddiy o’simliklar;
4. Karvon yo’llari va boshqa cho’l sayohatlari
5. Mahalliy aholining urf-odat va an’analari;
6. Vohalardagi hayot (shahar va qishloqlar manzarasi, ixtisoslashuvi) ;
7. Muhofaza qilinadigan hududlarga sayohat.

Tadqiqot davomida esa quyidagi ta'rif ilgari surildi: "Cho'l turizmi – cho'l hududlarini kashf qilish va zavqlanish uchun tashrif buyuradigan sayohatchilar uchun mo'ljallangan faoliyat bo'lib, arid hududlarning noyob landshaftlari, xilma-xil ekotizim va ekstremal iqlimi hamda madaniy-tarixiy obyektlari, aholisi va uning urf-odat va an'analarini taklif etadi".

Cho'l zonasi tog', o'rmon, dasht zonasi singari rekreatsion resurslarga boy bo'lmasada, o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Bu yerda xilma-xil qumli va gilli maydonlarni, barxanlar va qum gryadalarini, sho'rxok va toshloq joylarni, qir va past tog'larni uchratish mumkin. Shuningdek, cho'llarda sho'r ko'llar, quduqlar, saksovulzor o'rmonlari, qadimgi daryolarning o'zanlaridagi to'qayzorlar, har xil o'simlik va hayvonlarni ko'rish imoniyati bor. Bundan tashqari, tarixiy-arxeologik, iqtisodiy-geografik va ijtimoiy-madaniy yodgorliklar va obyektlar turistik imkoniyatning muhim qismi hisoblanadi. Cho'llardagi mazkur destinaiyalarga – shaharlar va ulardagi madaniy meros obyektlari, balneologik joylar (minerallashtirilgan yer osti suvlari asosidagi artezian buloqlari va quduqlar, issiq (termal) buloqlar, sho'r suvli ko'llar, shifobaxsh balchiqlar, quruq iqlim va yoqimli quyosh harorati va b.), yashil turizm va ekoturizm obyektlari kiradi. Afsuski, arid hududlarning katta qismidan turizm maqsadlarida bugungi kungacha foydalanilmaydi. Aynan cho'l sharoitida turistik imkoniyatlarning cheklanganligi turistik marketolog, turistik infratuzilmani loyihalashtiruvchi va turoperatorlar va umuman, turistik biznes vakillari diqqatini jalb etishda asosiy muammo sanaladi. Cho'l hududlarida turizmni rivojlantirish bo'yicha ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni hal qilishning murakkabligi shundaki, ularda yorqin turistik loyihalarni shakllantirishning moliyaviy qiyinligini hal etish va cho'llarning ichki qismlarida turizm tizimini tashkil qilishni qandaydir yangi noan'anaviy tamoyillar asosida ishlab chiqilishi kerak. Boz ustiga, cho'llar boshqa destinasiyalar (tog'lar, o'rmonlar, dashtlar va h.k.) bilan solishtirganda, turistik joylar, obyektlar va zonalarni kam darajada shakllanganligi bilan ifodalanadi. Aytish o'rinliki, cho'l hududlariga katta shahar shovqinidan qutilib turistlar dam olishga keladi. Ammo, bu joylarda turistik infratuzilma – transport to'ri, mehmonxonalar va umumiy ovqatlanish muassasalari juda kam yoki yo'q. Cho'llarda turistlar komfort sharoit uchun emas, balki cho'l qo'ynida yakka sayohat qilish, cho'l aholisining turmush sharoiti bilan tanishish, tabiiy va ekologik toza mahsulotlarni iste'mol qilish uchun kelishadi. Bundan tashqari, tuyada sayr qilish, qumda toblanish, kechqurun yulduzli osmonni tomosha qilish, quy, echki va tuya go'shti va sutidan tayyorlangan mazali ovqatlardan iste'mol qilish uchun kelishadi.

Umuman olganda, cho'l turizmi global turizmning tog', o'rmon, dasht, yaylov turizmi singari bir tarmog'idir. Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, cho'l turizmi dunyoning turli mamlakatlarida turlicha rivojlangan. Masalan, cho'l turizmi AQSh, BAA, Xitoy, Avstraliya singari mamlakatlarda yuksak darajada, Saudiya Arabistoni, Marokash, Misr, Hindistonda o'rta darajada, qolgan mamlakat va mintaqalarda yetarlicha rivojlanmaganligini ko'rish mumkin. Shu bois, yaqin kelajakda cho'l turizmi rivojlanmagan mamlakatlarda, xususan, O'zbekistonda cho'l hududlarining tabiati va resurslaridan samarali foydalanish hamda bu borada boy tajribaga ega davlatlarning ijobiy yutuqlarini amaliyotga joriy qilish lozim.

O'zbekistonda Moddiy madaniy merosning ko'chmas mulk obyektlari Milliy ro'yxati Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 4-oktyabrda qabul qilingan 846-son qarori bilan tasdiqlangan. Respublika bo'yicha jami 8 ming 208 ta moddiy madaniy merosning ko'chmas mulk obyekti mavjud bo'lib, shundan 4 ming 748 tasi arxeologiya, 2 ming 250 tasi arxitektura, 678 tasi esa monumental san'at yodgorligi, 532 tasi diqqatga sazovor joylardir [1]. O'zbekistonning cho'l qismida joylashgan viloyatlarda mazkur madaniy meros obyektlarining jumladan, 10 foizdan ortig'i Buxoro, 5,3 foizi Navoiy viloyatida joylashgan. Hududining asosiy qismi cho'l hududlariga to'g'ri keluvchi mazkur ikki viloyat bugungi kunda ziyorat turizmi, ekoturizm, davolash-sog'lomlashtirish turizmi singari sohalarning tobora rivojlanib borayotganligi bilan ajralib turadi.

Bugungi kunda Buxoro viloyatida 829 ta moddiy madaniy meros obyektlari davlat muhofazasiga olingan. Shundan, 287 tasi arxeologiya yodgorliklari, 507 tasi arxitektura obyektlari, 17 tasi monumental san'at hamda 18 tasi diqqatga sazovor joylar hisoblanadi. Navoiy viloyatida esa 437 ta moddiy madaniy meros obyektlari bo'lib, shundan, 340 tasi arxeologiya yodgorliklari, 70 tasi arxitektura obyektlari, 22 tasi monumental san'at hamda 5 tasi diqqatga sazovor joylar ro'yxatga olingan.

Mamlakatimiz maydonining 70 foizdan ortig'ini egallaydigan cho'lli hududlar katta ekoturistik imkoniyatlarga ega. Jumladan, Qizilqum tabiatidan geoturistik maqsadlarda foydalanish, ya'ni cho'l ekoturizmining istiqbollari katta. Cho'l ekoturizmi deganda – ma'lum bir belgilangan marshrut va muddatda (24 soatdan to 6 oy muddatga ketma-ket) cho'ldagi ekotizim va turistik destinasiyalarga tashkil etiladigan sayohat tushuniladi. Cho'l ekoturizmini tashkil etish va rivojlanishida ham pitomniklar, milliy bog'lar, davlat buyurtmalari, tabiat yodgorliklari kabi maxsus qo'riqlanadigan hududlar asosiy o'rin tutadi.

Cho'l hududlaridagi viloyatlar, xususan Buxoro va Navoiy viloyatlari katta turistik imkoniyatlarga ega. Ayniqsa, viloyatning cho'l qismidagi qadimiy yo'llar (Buxoro – Samarqand, Buxoro – Qarshi, Buxoro – Xorazm va h.k.), suv obyektlari (Amu-Buxoro mashina kanali, tashlama ko'llar, sardobalar, mineral buloqlar va quduqlar va h.k.) va maxsus qo'riq maskanlari (davlat buyurtmalari, pitomniklar va h.k.), qadimiy shaharlardan (Varaxsha, Poykent, Vardonze va b.) turizm obyektlari sifatida foydalanishning istiqbollari katta. Ayni paytda, ularning ayrimlaridan turizm, xususan ichki turizm, foydalanilmoqda. Ammo kelajakda turistik infratuzilmani yaxshilash orqali mazkur obyektlardan xalqaro turizm obyekti sifatida foydalanish imkoniyati bor. Buning

uchun eng avvalo, mazkur obyektlarni turizm nuqtayi nazaridan guruhlashtirish lozim. Ushbu turistik obyektlar to'g'risida dam oluvchilarga axborot beruvchi vositalar ko'paytirish hamda reklama, targ'ibot – tashviqot ishlari rivojlantirish kerak. Qolaversa, turistik obyektlar atrofida zamonaviy turistik infratuzilmani yanada yaxshilash turistlar oqimini oshirishga xizmat qiladi. Cho'l hududlarida turizmning qator turlari bilan bir qatorda davolash-sog'lomlashtirish turizmini rivojlantirish imkoniyatlari ham mavjud. Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasi bo'yicha 2023-yilda hududlar bo'yicha sanatoriya-kurort muassasalari soni (ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositalari soni bilan birga) 591 tani tashkil etdi. Eng ko'p sanatoriya-kurort muassasalari soni Toshkent viloyati (138 ta, bularning asosiy qismi Chimyon-Chorvoq kurort-rekreatsiya zonasida joylashgan va shahri (89 ta) hamda Qashqadaryoda (76 ta), eng kam miqdori esa cho'l sharoitida joylashgan Sirdaryo (2 ta), Buxoro (8 ta) va Navoiy viloyatlariga (16 ta) to'g'ri keladi. Shuningdek, Namangan (50 ta), Farg'ona (47 ta), Samarqand viloyatlarida (39 ta) ham sanatoriya-kurort muassasalari soni nisbatan ko'p. Qolgan barcha hududlarda sanatoriya-kurort muassasalari soni 30 ta va undan kam. (1-jadvalga qarang).

Ko'rinib turibdiki, tabiat go'zal va xushmanzara, iqlimi qulay, yaxshi gidrografik to'rga ega mintaqalarda sanatoriya-kurort muassasalari soni ko'proq shakllangan. Aksincha, katta qismi cho'l sharoitiga ega, infrastrukturasi yaxshi ta'minlanmagan viloyatlarda ularning soni nisbatan kam. Xuddi shunga mos holda, hududlar bo'yicha sanatoriya-kurort muassasalaridagi o'rinlar soni Toshkent viloyatida eng ko'p (20,4 ming o'rin). Keyingi o'rinlarni Qashqadaryo viloyati (7,2 ming o'rin) va Toshkent shahri (5,1 ming o'rin) egallagan. Sirdaryo, Buxoro va Navoiy viloyatlari esa mos ravishda, 0,3, 0,9 va 1,3 ming o'ringa ega.

Buxoro viloyatida esa atigi 8 ta sanatoriya-kurort muassasalari shakllangan. Bu jihatdan u respublikada 13-o'rinda turadi (faqat Sirdaryo viloyatidan oldinda). Albatta, bunga viloyat hududining katta qismini cho'llar egallaganligi (viloyat hududining 88,6 foizi cho'llardan iborat), daryo tizimining shakllanmaganligi, iqlimining keskin kontinentalligi (yozi juda issiq, qishi qaxraton sovuq) sabab bo'lgan. Ammo shunga qaramay, mintaqada cho'l hududlari balneologiyasi shakllangan. Cho'l sharoitining noyob balneologik xususiyatidan kelib chiqib, buyrak kasalliklarini davolashga ixtisoslashgan – Markaziy Osiyo hatto, MDHda mashhur Sitorai Moxi Xosa sanatoriya faoliyat olib bormoqda.

1-jadval. Hududlar bo'yicha sanatoriya-kurort muassasalari soni* (birlik)

Hududlar	Yillar				
	2015	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	170	494	328	405	591
Qoraqalpog'iston Respublikasi	10	28	17	18	25
Andijon	8	61	29	18	24
Buxoro	3	7	7	8	8
Jizzax	5	24	14	20	29
Qashqadaryo	13	29	28	37	76
Navoiy	6	11	12	9	16
Namangan	13	26	11	27	50
Samarqand	18	32	31	36	39
Surxondaryo	10	17	4	18	21
Sirdaryo	1	3	2	3	2
Toshkent	24	143	79	112	138
Farg'ona	40	51	44	34	47
Xorazm	4	20	20	24	27
Toshkent shahri	15	42	30	41	89

Izoh: *Ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositalari soni bilan birga

Jadval O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari[2] asosida muallif tomonidan tuzildi.

Balneologiya – mineral suvlar va boshqa tabiiy moddalarning shifobaxsh xususiyatlarini o'rganadigan va ishlatadigan fanidir. Balneologiya (lotincha balneum – hammom, cho'milish) deganda – mineral suvlar va boshqa tabiiy moddalar yordamida davolash usuli tushuniladi. Cho'l zonasi tog', o'rmon yoki dengizbo'yi mintaqasiga o'xshash balneologik resurslarga boy bo'lmasada, ularning o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Cho'l hududlari balneologiyasi deganda – minerallashtirilgan yer osti suvlari asosidagi artezian buloqlari va quduqlar, issiq (termal) buloqlar, sho'r suvli ko'llar, shifobaxsh balchiqlar, quruq iqlim va yoqimli quyosh harorati va b. yordamida davolash usuli tushuniladi. Ko'rinib turibdiki, cho'l hududlari balneologik resurslar bilan yaxshi

ta'minlangan. Qizilqum cho'li bag'rida issiq (termal) buloqlar (Jongeldi va Og'itmada), minerallashgan artezian buloqlari va quduqlar (Churuq, Jongeldi, Kalata va b.), sho'r suvli ko'llar (Olot tumanida) aniqlangan va ulardan turli darajada foydalanib kelinmoqda. Masalan, Olot tumanidagi sho'r ko'l, tuzli suv va shifobaxsh balchiqlar yuqori davolash xususiyatiga ega. Undan suyak tizimi va bo'g'im kasalliklarini davolashda yaxshi natija beradi. Shuningdek, brusellezning ayrim shakllari, ba'zi asab tizimi, ayollar kasalliklari, hatto endokrin tizimi bilan bog'liq kasalliklarni ham davolash mumkin. Buxoro viloyatida bunday tipdagi sanatoriyalar allaqachon shakllangan Buxoro shahri (Sitorai Moxi Xossa) va uning yaqinida (F.A'loev j/x da) mineral suv, Romitan tumanida sho'r suv va issiq qum yordamida davolash yo'lga qo'yilgan.

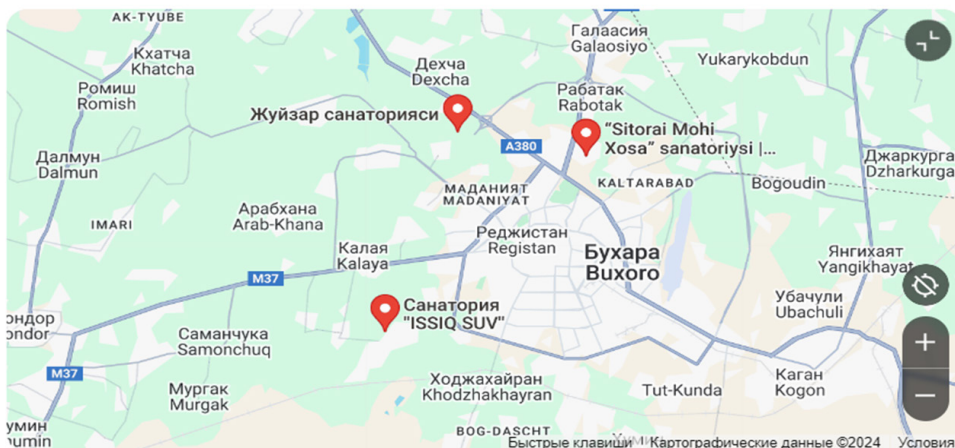
Afsuski, mamlakatimizda cho'llarning balneologik resurslaridan samarali foydalanilmoqda, deb aytib bo'lmaydi. Shuningdek, cho'l zonasidagi issiq qum, shifobaxsh loy, tuzli balchiq, suvi minerallashgan quduq va sho'r ko'llar atrofida ham salomatlikni tiklash muassasalarini tashkil qilish imkoniyati bor. Mazkur maskanlarda ko'proq suyak kasalliklarini, shuningdek, radikulit, brusellyoz va asab tizimi bilan bog'liq ba'zi kasalliklarni ham davolasa bo'ladi. Kelajakda shu xildagi davolash muassasalarini ko'paytirish choralarini ko'rish zarur.

O'zbekiston cho'l sharoitining balneologik resurslarining ayrim jihatlarini g.f.d., professorlar N.K.Komilova va I.R.Turdimambetovlar ishlarida ko'rish mumkin. N.K.Komilova "Yozi issiq va quruq, quyoshli kunlari ko'p bo'ladigan hududlar O'zbekistonning tekislik qismida mavjud. Jumladan, Buxoro atrofidagi hududlarda (Sitorai Moxi Xosa) ba'zi buyrak kasalliklari bor kishilarning salomatliklarini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi" deb balneologik resurslarga baho bergan [6,7].

E.E.Leyzerovich cho'llarning balneologik sharoitini quyidagicha ta'riflaydi: "Shu o'rinda cho'llarning ham iqlim sharoitining aholi salomatligini tiklashda muhim rol o'ynashini unutmash lozim. Aksariyat cho'l mintaqalarida xuddi Turkmanistonning Bayram-Ali shahridagi singari dunyo ahamiyatiga ega kurortlarni qurish mumkin. Uzoq davom etadigan (qariyb olti oy) quruq va jazirama iqlim hamda havo namligining 15-20 foizdan oshmasligi buyrak kasalliklarini davolashda yaxshi natija beradi" [8].

Buxoro va Navoiy viloyatlarida hududning iqlimiy sharoiti va resurslari asosida ishlaydigan bir nechta balneologik sanatoriy va kurortlar faoliyat olib bormoqda. Sitorai Moxi Xosa sanatoriyasi nafaqat Buxoroda, balki respublikadagi mashhur iqlimiy – balneologik kurortdir. Sitorai Moxi Xosa sanatoriyasi Buxoroning shimoliy qismida, Zarafshon daryosi vodiysida dengiz sathidan 220 metr balandlikda joylashgan. U O'zbekistondagi eng mashhur 5 sanatoriyadan biridir. Sanatoriya mutaxassislari 40 yildan ortiq vaqt davomida tabiiy shifobaxsh omillar hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda salomatlikni asrab-avaylash va tiklash bilan shug'ullanib kelmoqda. Sanatoriyda buyrak va urologik kasalliklar, endokrin, ginekologik kasalliklar; asab va boshqa terapevtik yo'nalishda muolajalar olib boriladi.

Sanatoriyada tabiiy yo'l bilan davolashga katta e'tibor beriladi. Xususan, minerallashgan suv bilan davolash, marvaridli vanna (aerogidromassaj), kedrli bochka, fizioterapeya, fitobar, balchiq bilan davolash yaxshi yo'lga qo'yilgan. Ayniqsa, sanatoriyda ichimlik galereyasi mashhur bo'lib, uning xlorid-sulfat-natriy mineral suvi terapevtik yuvish va ichish uchun ishlatiladi. "Jo'yzar" sanatoriysi O'zbekistondagi eng zamonaviy sog'lomlashtirish oromgohi bo'lib, Buxoro shahri yaqinida (5 km) joylashgan. Sanatoriy yam-yashil bog'lar bilan o'ralgan ajoyib go'zal maskanga ega. "Jo'yzar" sanatoriysi asab tizimi, urologik, ginekologik, yurak-qon tomir kasalliklari, tayanch-harakat tizimi, ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini davolashga ixtisoslashgan. Davolashda mahalliy termal xlorid-gidrokarbonat-natriyli suv faol qo'llaniladi. Muassasa mutaxassislari quyidagi xilma-xil davolash jarayonidan foydalanishni – iqlimiy, lazeromagnit, gidro, fizioterapeya, jismoniy terapiya, suv va parafin bilan davolash, o'tlar (tabiiy giyohlar) bilan ingalyasiya, tuzli g'orda davolanishni taklif etadilar.

1 – rasm. Buxoro shahri va uning atrofida sanatoriyalar

“Issiq suv” (sobiq Lenin yo‘li) sanatoriysi 1980 yil avgust oyida tashkil topgan bulib Buxoro shahri atrofida (8 km masofada) bahavo maskanda joylashgan. Sanatoriy hududi 4 ga ni tashkil qiladi va o‘zidan fitonsidlar chiqaradigan juda ko‘p manzarali (archa, tuya, mejevelnik) va mevali daraxtlar, turli xil gullar bilan ko‘kalamzorlashtirilgan. Mazkur daraxtlar va yozning issiq kunlarida ishlab turgan favvoraning yordamida havo toza, fitonsidlarga to‘yingan holda bo‘lib, inson organizmini tetiklashtiradi.

Sanatoriy hududida 1200 metr chuqurlikdan 52°S issiqlikda chiqib turgan ma‘danli suv shifoxonaning “gavhari - tashrif qog‘ozi” hisoblanadi. Hidrogeologlarning xulosasiga ko‘ra, ma‘danli suv bir necha ming yillik gravitatsion fizik-kimyoviy, mikrobiologik ta‘sirlar natijasida shakllangan bo‘lib, suv tarkibida Na, K, Ca, Mg, Fe gidrokarbonat, karbonat, sulfat, kremniy kislotasi, radon kabi minerallar, mikroelementlar, gazlar bilan to‘yib yer qaridan otilib chiqmoqda. Ushbu minerallar va mikroelementlar bemorlarning tuzalishida muhim o‘rin tutadi.

Sanatoriyda: yurak-qon tomiri kasalliklari, gipertoniya I-II darajasi, kardionevrozlar; asab (markaziy va perefirik nerv sistemasi) kasalliklaridan nevit, radikulit, diskogen radikulit, pleksit va b.; insultdan keyingi holat (6 oydan keyin); oshqozon ichak kasalliklari, jigar va o‘t yo‘llarining surunkali xastalıkları (toshli holatdan tashqari) surunkali gepatitlar, pankreatitlar, enterokolit, kolit, ich qotishi (qabziyat), ichaklar disbakteriozi, gijja kasalliklari; qandli diabet yengil va o‘rta formasi, semizlik; harakat tayanch a‘zolarining kasalliklarida: osteoxondroz, disk griyasi, travmatik artrit, poliartrit, bursit, bo‘g‘unlar kontrakturasi, artrozlar; ginekologik kasalliklar, siydik chiqarish a‘zolari kasalliklari; erkaklar va ayollar bepushtligi, surunkali prostatit va pielonefrit; nafas olish yo‘llarining surunkali kasalliklari (kattalarda va bolalarda); teri kasalliklari, psoriasis. kasalliklar davolanadi. Bundan tashqari, Buxoro shahrida Moxi Xosa Buxoro viloyati bolalar silga qarshi sanatoriysi, keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslar, urush va mehnat faxriylari uchun Buxoro sanatoriysi (2021-yildan boshlab), Shofirkon shahrida “Shofirkon” sanatoriysi faoliyat olib bormoqda. Buxoro viloyatidagi barcha sanatoriyalardagi o‘rinlar soni 900 tani tashkil etib, bu respublikadagi jami o‘rinlarning atigi 1,6 foizini tashkil etadi. Bu jihatdan ham u respublikada 13-o‘rinda turadi (faqat Sirdaryo viloyatidan oldinda). Bu esa yaqin kelajakda Buxoro viloyatiga yangi sanatoriya-kurort muassasalariga ehtiyoj borligini bildiradi.

Navoiy viloyati bo‘yicha sanatoriya-kurort muassasalari soni 2015-2023 yillar davomida 2,6 barobarga ko‘payib, 16 taga yetdi (1-jadvalga qarang). Viloyatdagi eng mashhur sanatoriya – bu Oltinsoy sanatoriysidir. U mamlakatimizdagi mashhur 20 sanatoriydan biri. Oltinsoy sanatoriysi Xatirchi tumani hududida, Navoiy shahridan 80 km shimoliy-sharqda Oqtoq‘ yonbag‘rida joylashgan. Hududning dengiz sathidan balandligi 400 m ga teng. Ko‘p yillik havo harorati yanvarda 13°C, iyul oyida +27.5°C gacha, o‘rtacha 13.1°Cni tashkil etadi. Bu yerda davolash uchun ishlatiladigan mineral suv 1979 yilda Sirdaryo gidrogeologiya ekspeditsiyasi tomonidan ichimlik suvini izlash vaqtida topilgan. Oltinsoy sanatoriysida bemorlarni davolash uchun 1p va 2n skvajinalaridan olinadigan mineral suvlar ishlatiladi. Terapiya va tibbiy reabilitatsiya ilmiy tekshirish instituti va «GIDROINGEO» GP laboratoriyalarida bajarilgan analiz natijalariga ko‘ra mazkur suvlar kam minerallashtirilgan azotli yuqori haroratli kremniyli natriy sulfat+xloridli, kuchsiz ishqoriy yumshoq suvlar turkumiga kirib, 2 l/s debit bilan chiqadi. Suv tarkibida quyidagi spetsifik komponentlar va mikroelementlar mavjud: radon, fluor, mis, selen, rux va boshqalar me‘yordan kam miqdorda. Mazkur suvlar yurak-qon tomir sistemasi, asab sistemasi, tayanch-harakat sistemasi, endokrin sistemasi, siydik ayirish sistemasi, ginekologik va teri kasalliklarida vanna ko‘rinishida davolashga hamda oshqozon-ichak kasalliklarida davolovchi-oshxonaviy suvi sifatida ishlatishga tavsiya etiladi.

O‘zbekiston Respublikasi bo‘yicha sanatoriya-kurort muassasalari tomonidan xizmat ko‘rsatilgan tashrif buyuruvchilar soni 2023-yilda 887,4 ming kishiga teng. Ushbu raqam 2014-yilga nisbatan 3 barobar ko‘paygan. Mazkur davrda (2015-2023-yillar oralig‘ida) sanatoriya-kurort muassasalariga tashrif buyuruvchilar Sirdaryoda 8,1, Xorazmda 5,6, Toshkent viloyatida 5,2, Surxondaryoda 4,1, Andijonda 3,6, Qashqadaryoda 3,4 martaga ko‘paygan. Aksincha, Namanganda (1,6), Buxoroda (1,7) viloyatlaridagi sanatoriya-kurort muassasalariga tashrif buyuruvchilar soni o‘rganilayotgan davrda eng kam ortgan. Buxoro viloyatidagi sanatoriya-kurort muassasalariga tashrif buyuruvchilar soni 2014-2023 yillar oralig‘ida 1,7, Navoiy viloyatida 2,2 martaga ko‘paygan. Bu Buxoroda o‘rtacha har bir sanatoriyga 2023 yilda 1687, Navoiyda 1237 tadan mehmonlar tashrif buyurganini bildiradi. Demak, Buxoroda o‘rtacha har bir oyda sanatoriyalarga 140, Navoiyda 103 nafar dam oluvchilar kelishgan. Raqamlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Navoiy viloyatidagi sanatoriya-kurort muassasalariga tashrif buyuruvchilar soni Buxoro viloyatiga nisbatan biroz past.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ma‘lumotlardan ko‘rinib turibdiki, Buxoro va Navoiy viloyatlari sanatoriya-kurort muassasalari soni jihatidan mamlakatimizda eng oxirgi o‘rinlardan birida turadi. Ammo, viloyatlarning tabiiy-iqlimiy sharoitidan kelib chiqib, unda iqlimiy-balneologik sanatoriylarni tashkil qilish mumkin. Qolaversa, cho‘llarning aholi salomatligini tiklashda muhim rol o‘ynashini unutmaslik lozim. Yuqorida ta’kidlanganidek, cho‘l zonasidagi issiq qum, shifobaxsh loy, tuzli balchiq, suvi minerallashtirilgan quduq va sho‘r ko‘llar atrofida ham salomatlikni tiklash muassasalarini tashkil

qilish imkoniyati bor. Mazkur maskanlarda ko'proq suyak kasalliklarini, shuningdek, radikulit, brusellyoz va asab tizimi bilan bog'liq ba'zi kasalliklarni ham davolasa bo'ladi. Shu bois, kelajakda shu xildagi davolash muassasalarini ko'paytirish choralari ko'rish zarur. Chunki, cho'l zonasi katta tabiiy resurs zahiraloriga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 4-oktyabrdagi "Moddiy madaniy merosning ko'chmas mulk obyektlari milliy ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 846-sonli qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari
3. Sustainable Development of Tourism in Deserts - Guidelines for Decision Makers (English version). – Madrid, 2007. 80 p.
4. Tourism and Deserts A Practical Guide to Managing the Social and Environmental Impacts in the Desert Recreation Sector. Tour Operators' Initiative for Sustainable Tourism. World Tourism Organisation. Capitán Haya 4228020 Madrid, Spain.
5. Weaver, D. (2001). Ecotourism as mass tourism: Contradiction or reality? Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly, 42(2), 104-112.
6. Komilova N.K., Mavlonov A.M. Cho'l hududlarini turistik jihatdan tadqiq qilishning xorij tajribasi // Iqlim o'zgarishi sharoitida cho'l-voha ekosistemi: muammolar va yechimlar. Xalqaro konferensiya materiallari. – Buxoro, 2025.- B. 98-100.
7. Komilova N.Q. Tibbiyot geografiasining nazariy va amaliy masalalari. – Toshkent, "Sharq", 2016. – 264 b.
8. Лейзерович Е.Е. Экономико-географические проблемы освоения пустынь. – М.: Мысль, 1968. – 158 с.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Ei.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>